

Макарчук Л. О.

здобувач магістерського рівня вищої освіти
спеціальності D1 Облік і оподаткування

Науковий керівник – **Малюга Н. М.**, доктор економічних наук, професор
професор кафедри бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ: ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Оплата праці посідає ключове місце в системі соціально-економічних відносин, адже є головним джерелом доходів для працівників та одним із найголовніших елементів витрат для підприємств. Вона виконує не лише компенсаційну, а й мотиваційну функцію, формуючи рівень добробуту та сприяючи стабільному розвитку трудових ресурсів. Значна частка витрат на персонал зумовлює потребу у високій якості контролю за операціями, пов'язаними з оплатою праці, що підвищує актуальність аудиту у цій сфері

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» [1] заробітна плата розглядається як грошова винагорода, яку роботодавець надає працівникові за виконання обумовлених трудовим договором функцій. Розмір трудових виплат визначається складністю роботи, умовами праці, професійним рівнем працівника й результатами діяльності підприємства. Таке законодавче формулювання підкреслює необхідність точного відображення всіх операцій із нарахування та виплати заробітної плати у бухгалтерському обліку.

У сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється питанням аудиту розрахунків з оплати праці як важливій складовій системи фінансового контролю підприємства. Наголошується, що такий аудит спрямований на

перевірку правильності та законності нарахування заробітної плати, повноти відображення операцій в обліку й відповідальності показників вимогам фінансової звітності. У цьому контексті Гуменюк А. та Цимбалюк Г. акцентують увагу на необхідності комплексного підходу до аудиту розрахунків з оплати праці, який передбачає оцінку обґрунтованості нарахованих сум, ефективності системи внутрішнього контролю та коректності їх відображення у відповідних облікових періодах. Автори підкреслюють важливість документального підтвердження всіх операцій, пов'язаних із трудовими виплатами, а також застосування сучасних методів перевірки в умовах автоматизованого обліку [2].

Практика аудиту свідчить, що найбільш поширеними порушеннями у сфері оплати праці є неточності при оформленні трудових відносин, помилки в обчисленні виплат та відрахувань, несвоєчасність подання звітності, некоректне застосування податкових пільг, неправильне відображення нарахувань у бухгалтерських регістрах, а також використання фіктивних осіб для формування штучних витрат. Часто аудитор виявляє і порушення в оподаткуванні матеріальної допомоги, у нарахуванні лікарняних та відпускних, або у строках розрахунків із працівниками. Наявність таких недоліків може суттєво вплинути на достовірність фінансової інформації підприємства.

Окремої уваги потребує перевірка правильності обчислення утримань – податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску. Аудитор має керуватися чинною нормативною базою перевіряти відповідність розрахунків первинним документам, звітам, даним бухгалтерських регістрів та головної книги. Важливим етапом є аналіз результатів попередніх перевірок і внутрішніх наказів підприємства, що регламентують порядок оплати праці.

У сучасних умовах цифрової трансформації бухгалтерського обліку та контролю автоматизація аудиту операцій з оплати праці набуває все більшого значення, оскільки саме ця ділянка характеризується значним обсягом розрахункових операцій, складністю нормативного регулювання та підвищеним

рівнем ризиків помилок і порушень. Використання спеціалізованого програмного забезпечення в аудиті заробітної плати дає змогу істотно прискорити аудиторські процедури, забезпечити перевірку значно більшого масиву даних у порівнянні з традиційними методами та мінімізувати вплив людського фактора на результати перевірки.

Програми комплексної автоматизації аудиту дозволяють переходити від вибіркового контролю до суцільної перевірки операцій, що є особливо актуальним для нарахування заробітної плати, премій, доплат, відпускних і лікарняних. За допомогою цифрових інструментів аудиторі можуть оперативно зіставляти дані кадрового обліку, табелів робочого часу, розрахунково-платіжних відомостей і бухгалтерських реєстрів, а також автоматично виявляти відхилення від установлених норм, тарифів і внутрішніх положень про оплату праці. Такий підхід підвищує рівень достовірності аудиторських висновків і сприяє своєчасному виявленню системних помилок у розрахунках із персоналом.

Водночас впровадження автоматизованого аудиту потребує обов'язкового врахування ризиків, пов'язаних із використанням ІТ-технологій. До них належать ризики некоректного налаштування програмного забезпечення, помилки в алгоритмах розрахунків, обмеження доступу до даних або, навпаки, надмірні права користувачів, що може призводити до спотворення інформації. У цьому контексті роль аудитора трансформується: поряд із перевіркою фінансових показників він має оцінювати надійність інформаційної системи, коректність її налаштування та ефективність вбудованих контрольних механізмів.

Попри активний розвиток цифрових рішень, автоматизований аудит операцій з оплати праці в Україні поки що не набув широкого практичного застосування, що зумовлено обмеженими фінансовими можливостями підприємств, недостатнім рівнем цифрових компетентностей персоналу та відсутністю уніфікованих методичних рекомендацій. Разом із тим потенціал

такого підходу є значним, оскільки він дозволяє підвищити якість аудиту, забезпечити прозорість розрахунків із працівниками та посилити внутрішній контроль за використанням фонду оплати праці. У перспективі автоматизований аудит може стати важливим інструментом підвищення фінансової дисципліни та довіри до системи оплати праці як з боку керівництва підприємства, так і з боку працівників та контролюючих органів.

Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що аудит розрахунків з оплати праці спрямований на підтвердження точності та законності нарахувань працівникам, правильності відображення операцій у бухгалтерському обліку та їх достовірного представлення у фінансовій звітності. Своєчасна та якісна аудиторська перевірка дозволяє виявити порушення, усунути недоліки у системі розрахунків з персоналом і забезпечити підприємство повною, коректною інформацією, необхідною для ефективного управління. Для підвищення результативності аудиту доцільно застосовувати робочі документи, що деталізують порядок перевірки окладів, преміювання, надбавок, нарахувань і кореспонденції рахунків, а також використовувати сучасні програмні рішення у сфері контролю.

Список використаних джерел

1. Про оплату праці: Закон України від 24 берез.1995р. №108/95-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80/stru2>
2. Гуменюк А. Ф., Цимбалюк Г. С. Методологічні основи проведення аудиту розрахунків з оплати праці. *Управління змінами та інновації*. 2024 р. № 12. URL: <https://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/170/163>